

Sibirdə Cavidlə eyni kamerada qalan aktyor

Ələkbər Seyfi. Bu ad Gəncədə teatr ictimaiyyətinə yaxşı tanışdır. O Ələkbər Seyfi ki, məhz Gəncə Dövlət Dram Teatrında fəaliyyətinə görə 19 il uzaq Sibirdə sürgün həyatı yaşayıb.

...1932-ci ildə Gəncəyə köçürülən Bakı Türk İşçi teatrının yaradıcı kollektivinin ayrıca binası yox idi və yaradıcı kollektiv fəaliyyətini mədəniyyət evlərində, klublarda davam etdirirdi. Foreren qardaşlarının çaxır anbarı üçün tikilən bir bina 1934–36-cı illərdə bu teatr üçün uyğunlaşdırılır və trupa orada məskunlaşır. Əsl sınaq da məhz bundan sonra başlanır. Belə ki, 1937-ci ilin ağır repressiya küləyi Ələkbər Seyfinin də qapısını döyür. Guya, çaxır anbarının binası rekonstruksiya olunanda o, bünövrəyə bomba qoyubmuş. Elə bu bəhanə ilə də Seyfi əmi uzaq Sibirdə sürgün edilir.

Ələkbər əmi sürgündən Gəncəyə geri dönəndə – 1956-cı ildə teatrın yaradıcı kollektivi onu dəmiryol vaqzalında böyük coşqu ilə qarşılayıb. Təmkinini pozmadan elə vaqzaldaca kollektivə verdiyi ilk sual bu olub: “Mən qoyduğum bomba partlayıbımı?”

Ələkbər Seyfi sürgün həyatı haqqında xatirələrində yazırdı: “Uzaq Sibirdə sürgün olunmağımın bircə xoşbəxtliyi vardı. Böyük Hüseyn Cavid mənimlə eyni kamerada yatırdı. Şeirlərini bizə oxuyandan sonra sobada yandırırıdı. O, əvəzsiz şəxsiyyət, görkəmli mütəfəkkir mənim qollarım arasında gözlərini yumdu”. Sürgündən gələn kimi, Hüseyn Cavidin Sibirdəki məzarının koordinatlarını Dövlət Təhlükəsizliyi İdarəsinə məhz Ələkbər Seyfi təqdim edib. Deməli, İrkutsk vilayəti Tayşet rayonunun Şevçenko kəndində torpağa tapşırılan Hüseyn Cavidin cənazəsinin qalıqlarının 1982-ci ildə Azərbaycana gətirilməsində Ələkbər Seyfinin də əvəzsiz xidməti olub.

Maraqlıdır ki, Sibirdə kamera qonşusu olanların həyatında 59 və 19 rəqəmləri dəfələrlə təkrarlanıb. Dahi şair və dramaturqun başının ölçüsü 59 olub və o, 59 yaşında vəfat edib, ölümü 59 nömrəli aktla sənədləşdirilib. Bakıdakı 59 nömrəli evindən zorla ayrı salınan şair Sibirdə 59 nömrəli qəbirdə dəfn olunub və 59 ildən sonra ailəsi ilə görüşüb. Ələkbər Seyfi isə 19 mart 1901-ci ildə dünyaya gəlib, 19 il sürgün həyatı yaşayıb, sürgündən sonra qaldığı mənzilində də cəmi 19 il yaşaya bilib...

Ələkbər Seyfulla oğlu Seyfi Tiflisdə anadan olub. “İttifaq” məktəbində təhsil

alıb. Səhnədə ilk dəfə şagird vaxtı, 1914-cü ilin əvvəllərində Şəmsəddin Saminin “Gaveyi-ahəngər” (Dəmirçi Gavə) pyesinin tamaşasında Bəhrəm obrazında çıxış edib. Bundan sonra məktəb tamaşalarında rollar oynayıb. 1917-ci ildə “İbrət” dram dərnəyinə üzv yazılıb. Orada hazırlanan tamaşalarda maraqlı çıxışlar edib. Ələkbər Seyfi səhnədə qadın rollarını da məhəretlə oynayıb. Altay Məmmədov və Alp Ağamirovun “Ələkbər Seyfi” kitabında oxuyuruq: “1919-cu ilin fevralında “Pəri-cadu”da Hafizə xanım rolunu Ələkbər Seyfiyə tapşırırlar. Qabaqlar həmin tamaşada nökrə Əmrəh və təlxək rollarını müvəffəqiyyətlə ifa edən Ələkbər Seyfi əvvəlcə bu roldan boyun qaçırmağa çalışır, lakin yoldaşlarının təkidilə razılıq verir. Məşqlərin birinə xəlvəti baxan pyesin müəllifi Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev onun yoldaşlarına deyir: “Ələkbərdən əla Hafizə xanım çıxacaq”.

Ələkbər böyük ədibin inamını doğruldur, zabitəli və qəddar qadının surətini böyük məhəretlə yarada bilir. Daha sonra Əbdürrəhim bəy “İttihad” və “İbrət” cəmiyyətlərini birləşdirərək, yeni trupa yaradanda idarə heyətinə Əlimirzə Nərimanov, İsmayıl Həqqi və Ələkbər Seyfi daxil edirlər.

Kollektiv 1921-ci ildən hökumətin qərarı ilə Tiflis Dövlət Azərbaycan Dram Teatrı statusu ilə fəaliyyətini davam etdirir. İbrahim İsfahanlı, Mirzəli Abbasov, Mustafa Mərdanov, Mirseyfəddin Kirmanşahlı, Mirzəxan Quliyev, Əli Qurbanov, Möhsün Sənani, Panfiliya Tanailidi, Əbülfət Vəli ilə bərabər, Ələkbər Seyfinin səhnə fəaliyyəti Tiflisdə böyük maraqla qarşılanıb. 1929-cu ilədək o, burada bir sıra maraqlı obrazları ilə tanınıb. Həmin ildə Azərbaycan Xalq Maarif Komissarlığının dəvəti ilə Bakı Türk İşçi Teatrına gələrək, ədəbi hissə müdiri, direktor müavini, direktor kimi çalışıb. Sonra isə Gəncəyə gedib.

Gəncədə Ələkbər Seyfi yaddaqalan obrazlar qaleriyası yaradıb. “Nadir şah”-da Rzaqulu, “Hacı Qara”da Kərəməli, “Ölümlər”də Məşədi Oruc, “Şeyx Sənən”-də Şeyx Kəbir, “O olmasın, bu olsun”-da Hambal, Həsənqulu bəy, “Arşın mal alan”da Vəli, “Müfəttiş”də Dobçinski, “Yağın”da aqronom, “İncə”də Kerim, “Bahar”da Veysel Mirzə, “Vicdan”da

Abdulla, “Kələkbaz sevgili”də kapitan Bernardo bu silsiləyə daxildir. O, özünəməxsus ustalıqla rolların xarakterik cəhətlərini tapıb, rejissor fikrini incəliklərinə kimi canlandırır.

Ələkbər Seyfi “Azərbaycanfilm” kinostudiyasında “Səhər”, “Qanun naminə”, “Mən ki, gözəl deyildim” filmlərinə çəkilib, “Uşaqlığın son gecəsi” filmində yaratdığı İsmayıl obrazı ilə daha çox yaddaşlarda yaşayıb.

Dram və kino aktyoru, teatr təşkilatçısı Ələkbər Seyfi, eyni zamanda, teatrşünas və tərcüməçi olub. “Harunərrəşid”, “Məkr və məhəbbət”, “Qızılcuqlar və qarğalar”, “İki yetim qız”, “İşarə”, “Morqanın qohumu”, “Fələkət”, “Kələkbaz sevgilim”, “Qaçaqqlar”, “Tülkü və üzüm”, “Təbilçi qız”, “Şeytan nəslisi”, “Sabahın xeyir”, “Üç qəpiklik opera”, “Növbədə” kimi pyesləri dilimizə uğurla tərcümə edib. 1920-ci illərdə Tiflisdə “Yeni fikir” qəzetində və “Dan yıldızı” jurnalında teatrla bağlı bir sıra məqalələrin də müəllifi Ələkbər Seyfi olub.

Onun arxiv materiallarının içərisində görkəmli teatr xadimləri ilə olan yazışmaları da var. Professor Əziz Şərif, Xalq artisti Aleksandr Tuqanov və digərlərinin məktubları diqqət çəkir. Bir məktubunda Əziz Şərif Ələkbər Seyfiyə yazırdı: “Əzizim Seyfi, heç biləsən, kağızın məni nə qədər çox sevindirdi. Bəlkə daha çox ona görə ki, bu son iki ayın ərzində səni tez-tez xatırlayırdım. Bu vaxt mən Ə. Haqverdiyev haqqında müfəssəl xatirə yazır, onun mənə yazdığı məktublarını çapa hazırlayırdım. Bu əfəfədə gah Haqverdiyevin məktublarında, gah müxtəlif sənədlərdə, gah da öz gündəliyimdə hey sənənin adına rast gəlirdim. Səni könlüm çox istəyirdi. Axı o vaxtdan sağ qalan bizik, bir də Rza Təhmasib. Qalanları Allahın rəhmətinə gedib, bizim yolumuzu gözləyirlər. Biz də üzünü yamanlıq edib getmək istəmirik. İnşallah, hələ çox gözləməli olacaqlar. Seyfi can, özünü qıvraq saxla, məni də unutma”.

Ələkbər Seyfi 1958-ci ildə Əməkdar artist, 1961-ci ildə isə Xalq artisti fəxri adlarına layiq görülüb. Böyük sənətkar 1977-ci ildə Gəncədə vəfat edib.

Anar Ərtoğrul BURCƏLİYEV, teatrşünas